

सर्वसाधारण सूचना :

१. या प्रश्नपत्रिकेत - अ,ब,क,ड - असे चार विभाग आहेत.
२. सर्व विभाग आवश्यक आहेत.
३. यथाशक्य सर्व विभागाची उत्तरे क्रमाने यावीत.
४. एकाच विभागातील सर्व प्रश्नांची उत्तरे क्रमानेच यावीत.

विभाग - 'अ' - वाचन व आकलन -15 गुण

प्रश्न-1] खालील उतारा काळजीपूर्वक वाचा व त्यावर आधारित विचारलेल्या प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

शिल्पकला हीसुद्धा अत्यंत प्राचीन अशी कला आहे. पूर्वी मूर्तिकार अशी संज्ञा अधिक प्रमाणात वापरली जायची. देवदेवतांच्या, राजेरजवाड्यांच्या, मोठ्या आदरणीय व्यक्तींच्या मूर्ती तयार करण्याचे काम हे मूर्तिकार करीत. त्यासाठी ते पाषाण, संगमरवर, लाकूड, तांबे, पितळ, पंचधातू, सोने, चांदी इत्यादींचा वापर करीत. आजही हि प्रथा कायम आहे. या मूर्तिमधून संवाद साधण्याची किंवा पुनःतिययाचा आनंद देण्याचीच प्रक्रिया होते. अलीकडच्या काळात शिल्पकार हा शब्द अधिक प्रमाणात वापरला जातो. परंतु त्या काळात कोरीव लेणी तयार करणारे कलाकार हे तसे मूर्तिकारच होते. अगदी रामायण - महाभारताच्या काळातही दिवंगत वा हयात असणाऱ्या मंडळींच्या प्रतिमा - मूर्ति - शिल्प बनवण्याची प्रथा होती असे दिसते. राजधान्यांच्या मोक्याच्यज्ञा ठिकाणी, राजप्रासादांमध्ये निरनिराळ्या प्रकारचे पुतळे उभे करून, त्या जागा सुशोभित करणे वा त्या त्या दिवंगत व्यक्तींचे स्मरण, त्यांच्याबद्दलच्या भावभावनांना उजाळा देऊन त्यांची स्मृती कायम जागृत ठेवण्यासाठीही ही शिल्पाकृती वापरली जात असे. आजही राजधानी दिल्लीसारख्या व्यापारी शहरात, कोलकाता, चेन्नईसारख्या महानगरांमध्ये अनेक मान्यवरांचे पुतळे - शिल्पे उभारलेली दिसतात. अशा पुतळ्यांच्या उभारणीमागे त्या व्यक्तीच्या जीवनकार्याची सतत आठवण होत राहावी होच हेतू असतो.

प्रश्न-1] A) उतारा वाचून त्याआधारे खालील प्रश्नांची उत्तरे पर्यायांमधून निवडा. (कोणतेही 3) (3 × 1 = 3)

- I) मूर्तिकारांना अलीकडच्या काळात हा शब्द अधिक प्रमाणात वापरला जातो.
a) शिल्पकार b) कारगीर c) कलाकार d) कामगार
- II) उताऱ्यातील 'प्राचीन' या शब्दासाठी विरुद्धार्थी शब्द सांगा.
a) आधुनिक b) अर्वाचीन c) पुराणकाळ d) भूतकाळ
- III) मुंबई हे शहर आहे.
a) राजधानीचे b) व्यापारचे c) समूहाचे d) उंच इमारतीचे
- IV) पुनः प्रत्ययाचा आनंद म्हणजे
a) पुन्हा एकदा तसाच पूर्वीचा आनंद घेणे b) पुन्हा एकदा दुःख विसरणे.
c) आनंद लोप पावणे. d) आनंदाचे भरते येणे.

1] B) खालील प्रश्नांची उत्तरे उताऱ्याच्या आधारे एका वाक्यात लिहा. (कोणतेही 3)

(3 × 1 = 3)

- I) पूर्वी मूर्तिकार कोणत्या मूर्ती तयार करण्याचे काम करीत असत ?
- II) मूर्तिकार मूर्ति तयार करण्यासाठी कशाचा वापर करीत असत ?
- III) प्रतिमर - मूर्ति - शिल्प बनवण्याची प्रथा कोणत्या काळात होती असे दिसते ?
- IV) मूर्तिमधून कोणती प्रक्रिया होते ?

1] C) उताऱ्याच्या आधारे खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तर लिहा. (कोणतेही 1)

(2 × 1 = 2)

I) मूर्तिकांढदल कोणती माहिती लेखकांनी दिली आहे ?

II) मान्यवरांचे पुतळे - शिल्पे उभारण्यामागे काय हेतू असतो ?

प्रश्न-2] खालील कविता काळजीपूर्वक वाचा व त्यावर आधारित विचारलेल्या प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

देवा तुझे किती । सुंदर आकाश
सुंदर प्रकाश । सूर्य देतो
सुंदर चांदण्या । चंद्र हा सुंदर
चांदणे सुंदर । पडे त्याचे
सुंदर ही झाडे । सुंदर पाखरे
किती गोड बरे । गाणे गाती
सुंदर वेलींची । सुंदर ही फुले
तशी आम्ही मुले । देवा तुझी
इतके सुंदर । जग तुझे जर
किती तू सुंदर । असशील !

प्रश्न-2] A) कविता वाचून त्यावर आधारित प्रश्नांच्या उत्तरांचा योग्य पर्याय निवडा. (कोणतेही 3)

(3 × 1 = 3)

I) गोड गाणी कोण गातात ?

a) मुले

b) देव

c) निसर्ग

d) पाखरे

II) हे जग कोणी निर्माण केले, असे कवीना वाटते ?

a) माणसाने

b) देवाने

c) निसर्गाने

d) मुलांनी

III) आम्ही मुले कशी आहोत, असे कवी म्हणतात ?

a) सुंदर चांदण्यासारखी

b) सुंदर पाखरांसारखी

c) सुंदर प्रकाशासारखी

d) सुंदर फुलांसारखी

IV) सुंदर प्रकाश कोण देतो ?

a) चंद्र

b) चांदण्या

c) सूर्य

d) आकाश

2] B) कवितेच्या आधारे खालील प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही 4)

(4 × 1 = 4)

I) ही कविता कोणाला उद्देशून लिहिली आहे ?

II) चंद्राच्या प्रकाशाला काय म्हणतात ?

III) सुंदर निसर्ग पाहून कवी देवाबद्दल कोणती कल्पना करतात ?

IV) 'किती गोड' या शब्दांतून कोणता अर्थ कळतो ?

V) या कवितेत कोणता शब्द पुनःपुन्हा येतो ?

विभाग - 'ब' - व्याकरण-20 गुण

प्रश्न-3] A) सूचनेप्रमाणे उत्तरे लिहा. (कोणतेही 4)

(4 × 1 = 4)

I) खालीलपैकी सामान्यनामाचा योग्य पर्याय कोणता ?

a) आशा

b) ममत्व

c) बालपन

d) सैनिक

II) नामाविषयी अधिक माहिती देणाऱ्या शब्दास काय म्हणतात ?

- a)नाम b)सर्वनाम c)विशेषण d)उभयान्वयी अव्यय

III) खालीलपैकी गटात न बसणारा शब्द कोणता ?

- a) शरद b)रेखा c)अमर d)गोड

IV) खालील वाक्या रिकाम्या जागी योग्य उभयान्वयर अव्यय लिहा.

तुम्ही चहा घेणार कॉफी घेणार ?

- a) की b)आणि c)अथवा d)वा

V) वाक्यातील अधोरेखित शब्दाची जात ओळखा.

‘सुनिल आणि सचिन क्रिकेटर आहेत.

- a) क्रियाविशेषण अव्यय b)शब्दयोगी अव्यय c)उभयान्वयी अव्यय d)केवलप्रयोगी अव्यय

3] B)सूचनेप्रमाणे उत्तरे लिहा. (कोणतेही 3)

(3 × 1 = 3)

I) आम्ही रोज क्रिकेट खेळतो.-(वाक्याचा काळ ओळखा.)

II) मी माझ्या गावी जाईन.-(वर्तमानकाळातील वाक्य तयार करा.)

III) सूर्यकिरणांनी धरती उजळून गेली. (वाक्याचा काळ ओळखा.)

IV) क्षणात धार आकाशात झेपावली. (भविष्यकाळातील वाक्य तयार करा.)

3] C) सूचनेप्रमाणे उत्तरे लिहा. (कोणतेही 3)

(3 × 1 = 3)

I) आजचा पेपर खूप सोपा आहे. (विधानार्थी नकारात्मक वाक्य बनवा.)

II) तू फारच चतुर आहेस. (उद्गारार्थी वाक्य तयार करा.)

III) काय ही गडबड ! (वाक्याचा प्रकार ओळखा.)

IV) रेखामावर्षीचे पाय अस्वच्छ नाहीत. (होकारार्थी वाक्य बनवा.)

3] D) सूचनेप्रमाणे उत्तरे लिहा. (कोणतेही 2)

(2 × 1 = 2)

I) खालीलशब्दांतून एकवचनी शब्द ओळखा.

लाटा, मुख्य, चांदण्या, चमचे.

II) पावसात झरा खळबळ वाहत होता.- अधोरेखित शब्दाच्या वचनामध्ये बदल करून वाक्य पुन्हा लिहा.

III) ‘बी’ या शब्दाच्या अनेकवचनाचा शब्द लिहा.

प्रश्न-4] A)सूचनेप्रमाणे उत्तरे लिहा. (कोणतेही 2)

(2 × 1 = 2)

I) खालीलपैकी पुल्लिंगी शब्दाचा योग्य पर्याय ओळखा.

- a)खेडे b)धडा c)राज्य d)देवता

II) लिंगविचारानुसार गटात न बसणारा शब्द ओळखा.

- a)खेडे b)राष्ट्र c)रेती d)स्वप्न

III) ‘हिरवळ’ या शब्दाचे खालीलपैकी लिंग ओळखा.

- a)पुल्लिंग b)उभयलिंग c)स्त्रीलिंग d)नपुंसकलिंग

4] B)सूचनेप्रमाणे उत्तरे लिहा. (कोणतेही 2)

(2 × 1 = 2)

I) खालीलपैकी समानार्थी शब्दांची योग्य जोडी कोणती ?

- a)रात्र = दिवस b)राग = संताप c)राजा = जनता d)मुलगी = बिजली

II) खालीलपैकी गटात न बसणारा शब्द कोणता ?

- a)रयत b)जनता c)प्रजा d)राजा

III) खालीलपैकी गटात न बसणारा शब्द कोणता ?

- a)बाग b)उपवन c)वाडा d)उद्यान

4] C)सूचनेप्रमाणे उत्तरे लिहा. (कोणतेही 2)

(2 × 1 = 2)

- I) खालीलपैकी विरुद्धार्थी शब्दांची अयोग्य जोडी कोणती ?
a)देव×दानव b)सबल×दुर्बल c)खेद×हर्ष d)घर×सदन
- II) 'प्रामाणिक' या शब्दाच्या विरुद्ध अर्थाचा योग्य शब्द निवडा.
a)संवेदनशील b)अप्रामाणिक c)निरागस d)लोभस
- III) 'सत्य' या शब्दाच्या विरुद्ध अर्थाचा योग्य शब्द निवडा.
a)पथ्य b)असत्य c)अमूर्त d)काथ्या

4] D)सूचनेप्रमाणे उत्तरे लिहा. (कोणतेही 2)

(2 × 1 = 2)

- I) खालील शब्दांमधून द्विगु समास असलेला शब्द ओळखा.
a)आजन्म b)भाजीपाला c)प्रतिक्षण d)सप्तसूर
- II) ज्या द्वंद्व समासाचा विग्रह करताना त्यातील पदांच्या अर्थशिवाय जातीच्या इतर पदार्थाचाही समावेश केलेला असतो, त्यास समास असे म्हणतात.
a)इतरेतर द्वंद्व b)वैकल्पिक द्वंद्व c)अव्ययीभाव d)समाहार द्वंद्व
- III) खालील शब्दाचा समास ओळखा : 'दररोज'
a)इतरेतर द्वंद्व समास b)वैकल्पिक द्वंद्व समास
c)अव्ययीभाव समास d)समाहार द्वंद्व समास

विभाग - 'क' - पाठ्यपुस्तक आधारित - गुण 30

प्रश्न-5] A)एका वाक्यात उत्तर लिहा. (कोणतेही 3)

(1 × 3 = 3)

- I) कोणते दोन दिवस अब्दुल तपोवनात बांगड्या भरायला जात असे ?
II) 'मालती निवास' मुंबईतील कोणत्या भागात होते ?
III) तापाने कोण फणफणलेली आहे ?
IV) पंतांना कशाचा रस अमृतासारखा वाटू लागला ?
V) रुळांखाली काय पडलेले होते ?

5] B)खालील वाक्यांतील रिकाम्या जागी योग्य शब्दाचा पर्याय शोधून वाक्य पुन्हा लिहा.(कोणतेही 3) (3 × 1 = 3)

- I) थोरांची चरित्रं सामान्यांना देतात.
a)बळ b)प्रेरणा c)आधार d)आनंद
- II) प्रोटीनयुक्त पदार्थ, चरबीयुक्त द्रव्ये वगैरे शब्दांबद्दल माझी वाढू लागली.
a)जिज्ञासा b)आस्था c)कुतूहल d)आवड
- III) तपोवनातील स्त्रिया चुडीवाल्याची वाट पाहत.
a)आनंदाने b)आतुरतेने c)उत्साहाने d)तन्मयतेने
- IV) आजूबाजूच्या काही कामे करून तिने पैसे जमवण्यास सुरुवात केली.
a)चाळीतील b)घरांतील c)बिऱ्हाडांतील d)बिल्डिंगमधील
- V) शेकडो माणसांचा जीव वाचवलास आणि खऱ्याखऱ्या परीक्षेत पास झालास.
a)भूगोलाच्या b)इतिहासाच्या c)गणिताच्या d)नागरिकशास्त्राच्या

5] C) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे ४० ते ५० शब्दांत उत्तर लिहा. (कोणतेही 1)

(3 × 1 = 3)

- I) 'भिक्षेकच्याने केलेला शालीचा उपयोग' याविषयी तुमचे मत लिहा.
- II) 'निरंजनच खरा नागरिक' हे तुमच्या शब्दांत स्पष्ट करा.
- III) डॉ. माशेलकर यांची मातृभक्ती ज्या प्रसंगातून ठळकपणे जाणवते, ते प्रसंग पाठाधारे लिहा.

5] D) कंसात दिलेल्या वाक्यप्रचारांचा खालील वाक्यांमधील योग्य त्या ठिकाणी वापर करून वाक्य पुन्हा लिहा. (5 × 1 = 5)

(चेहरा पडणे, मळमळ व्यक्त करणे, आ वासून पाहणे, जिभेवर ताबा नसणे, हातभार लावणे, चक्कर मारणे)

- I) भर उन्हात पडणारा पाऊस सागर आश्चर्याने पाहत होता.
- II) बाहेर फिरायला गेल्यावर साहिल वाटेला ते खाद्यपदार्थ खातो.
- III) अमित समोर आल्यावर सुमितने त्याच्याबद्दलची मनात साठवलेली सर्व नाराजी व्यक्त केली.
- IV) परिसर स्वच्छ करण्याच्या कामात सर्वांनीच मदत केली.
- V) आकाशची लबाडी काकांनी तत्काळ ओळखल्यामुळे त्याला शरम वाटली.

प्रश्न-6] A) खालील प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तरे द्या. (कोणतेही 4)

(4 × 1 = 4)

- I) मेघाला कोणी विनवणी केली आहे ?
- II) मुठीमध्ये काय नाही ?
- III) कवींनी प्रत्येक क्षणी कशाचा विचार केला ?
- IV) वनात काय लागलेला आहे ?
- V) सैनिकाच्या शौर्यागधेपुढे लहान वाटणारी गोष्ट कोणती ?
- VI) नौबत कशाची झडते आहे ?

6] B) खालील वाक्यातील रिकाम्या जागी योग्य शब्दाचा पर्याय शोधून वाक्य पुन्हा लिहा. (कोणतेही 4)

(4 × 1 = 4)

- I) भाकरीचा चंद्र शोधण्यातच बरबाद झाली.
a)जीवन b)आयुष्य c)जिंदगी d)जगणे
- II) भुकेले वत्सरावे । धेनु हुंवरत
a)पळे b)झेपावे c)धावे d)पडे
- III) तुझी दौड, डोळे भरून पहावी ;
a) यशाची b)सफलतेची c)विजयाची d)जिंकण्याची
- IV) आभाळावर धुमवू या ललकार ।।
a)उत्क्रांतीचा b)विजयाचा c)भविष्याचा d)संक्रांतीचा
- V) डोळ्यांतील ज्योत ज्यात पाजळावी.
a)अश्रूंची b)आसवांची c)पाण्याची d)थेंबांची

6] C) खालीलपैकी काव्यपंक्तीचे संदर्भासह स्पष्टीकरण लिहा. (कोणतेही 1)

(1 × 3 = 3)

- I) हे हात माझे सर्वस्व ; दारिद्र्याकडे गहाणच राहिले
कधी माना उंचावलेले, कधी कलम झालेले पाहिले.
- II) या विश्वाची विभव संपदा
जपू वाढवू आम्ही लाखदा
हस्त शुभंकर हवा एकदा
भविष्य उज्ज्वल या देशाचे करूया जयजयकार ।।

प्रश्न-7] A) खालीलपैकी प्रश्नांची उत्तरे एका वाक्यात लिहा. (कोणतेही 3)

(3 × 1 = 3)

- I) लेखकांचे बार्कमधील अनुभव काय निश्चित करायला मदत करतात ?
- II) 'इनाम' हा शब्द कोणत्या भाषेतील आहे ?
- III) १९३८ साली अखिल भारतीय मराठी साहित्य संमेलनाचे अध्यक्ष कोण होते ?
- IV) बोट धरून चालवणं किंवा दिशा दाखवणं हे किती वर्षांपर्यंत ठीक आहे ?

7] B) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे ४० ते ५० शब्दांत उत्तर लिहा. (कोणतेही 1)

(1 × 2 = 2)

- I) व्युत्पत्ती कोशाची कार्ये थोडक्यात लिहा.
- II) मेटलायझिंग प्रक्रियेवर काम न होण्यामागची कारणे कोणती असावीत, असे तुम्हांस वाटते ?

विभाग - 'ड' लेखन - गुण 15

प्रश्न-8] A) खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर सुमारे २०० - २५० शब्दांत निबंध लिहा. (1 × 6 = 6)

I) नारळाचे मनोगत -

उंच उंच - मधुर पाणी - स्वादिष्ट मलई - नारळ - विविध खाद्यपदार्थात उपयुक्त - कल्पवृक्ष - विविध उपयोग - मुळांपासून शेंड्यापर्यंत प्रत्येक भाग उपयोगी - आइस्क्रीम, कुकील अन् मोदकही.

किंवा (OR)

II) सर्व घड्याळं बंद पडली, तर..... -

घड्याळाची कटकट - नियमिततेवर त्रास - घड्याळे बंद पडल्यास घरातील गोंधळ - वेळेच्या अंदाजाअभावी होणारी गडबड - दळणावळणावर परिणाम - सामाजिक जीवनात विस्कळीतपणा - वस्तू लहान, कार्य महान.

किंवा (OR)

III) पारितोषिक वितरण सोहळा -

सन्मान सोहळा - प्रयोगशील विद्यार्थिनी म्हणून मैत्रिणीकडून कौतुक - मैत्रिणीचे मनोगत - घनकचरा व्यवस्थापक - चित्रफ्रीत पाहणे - स्मरणात राहणारा सोहळा.

8] B) दिलेल्या मुद्द्यांच्या आधारे कथा लिहा. कथेला शीर्षक द्या व तात्पर्य लिहा. (कोणतीही 1) (1 × 5 = 5)

लहान बहीणभाऊ - आईवडील कामावर - दिवसभर खेळतात - शेजारी मोठे फळझाड - फळ खाण्याची इच्छा - फळे काढता येत नाहीत - एखादा पक्षी किंवा लहानसा झाडावर चढू शकणारा प्राणी - मदतीला तयार - युक्ती संगतो - मुलांना फळे मिळतात.

किंवा (OR)

एक शेतकरी - दिवसभर शेतात कष्ट - वेगवेगळी पिके काढत असे - मुलगा लाडवलेला - कष्टाची सवय नाही - शेतकऱ्याची युक्ती - शेतात धन पुरले आहे. ते शोधून काढ असे मुलाला सांगणे - शेत खणतो. धन सापडत नाही - बी-पेरणी - चांगले पीक. भरपूर पैसा - मुलाला समजते शेती हेच खरे धन.

8] C) खालीलविषयावरपत्रलिहा. (लिफाफा आवश्यक) (कोणतेही 1)

(1 × 4 = 4)

दीपिका / दीपक खेडेकर, शांती निवास, अवधूत मार्ग, नाशिक - ४२२ ००५ येथील रहिवासी आहे. सोसायटीच्या सुरक्षिततेसाठी १० (दहा) सीसी टीव्ही कॅमेरे खरेदी केले. त्यांतील तीन कॅमेरे बंद आहेत. या संबंधी 'विजय इलेक्ट्रॉनिक्स', नाशिक - ४२२ ००५ च्या व्यवस्थापकास तक्रार करणारे पत्र लिहा.

किंवा (OR)

सरला / समीर वागळे, महात्मा फुले विद्यालय, नाशिक येथून शाळेची / शाळेचा विद्यार्थी प्रतिनिधी या नात्याने, शाळेच्या स्नहसंमेलनासाठी सजावटीच्या साहित्याची मागणी करणारे पत्र प्रगती जनरल स्टोअर्स, रा. ग. चौक, नाशिक - ४०० ०४५ च्या व्यवस्थापकास लिहा.